

“La meva mare de lluita”

Crida de l'Amical d'Antics Guerrillers a participar en un documental sobre Cristina Zalba a través d'un micromecenatge
Masovera a Oix, va amagar i salvar el maqui Antoni Figueras, ferit en una emboscada

Foto de casament de Cristina Zalba i Enric Sala
CEDIDA FAMÍLIA SALA.

Sònia Sala recorda quan, un dia, la seva àvia paterna, Cristina Zalba, li va preguntar si sabia qui eren els maquis. “Em vam amagar un a La Sala. Sobretot, no ho expliquis mai a ningú, que ens podrien venir a buscar”, li va dir. Era a finals dels vuitanta i la neta, adolescent, no va donar importància al comentari. La primavera del 2021, va rebre una trucada de la seva tia Maria, filla de la Cristina, explicant-li la descoberta, a instàncies de l' Amical d'Antics Guerrillers [<http://www.maquis.cat/>], d'un informe dipositat a l'Arxiu del Partit Comunista, a la Universitat Complutense de Madrid, en què el maqui Antoni Figueras Cortacans, àlies Crispín, detalla els 508 dies que, entre el 1945 i el 1946, va estar acollit a La Sala, un mas a deu minuts de la parròquia de Santa Bàrbara de Pruneres, al terme municipal d'Oix.

Maria Sala va néixer durant l'estada d'Antoni Figueras al mas i l'únic record que té de qui l'acotxava i hi jugava quan era un nadó és el sobrenom de “pixabraguetes”, segons l'anomenaven els seus germans, el pare de la Sònia, en Joan, ja mort, i el germà mitjà, en Josep, que tenia quatre anys. El pare, Enric Sala, excombatent de la República en la batalla de l'Ebre, pres en un camp franquista, no veia de bon ull acollir un guerriller maqui, cap del 19è grup de guerrillers espanyols del grup Bordoy de l'agrupació Reconquesta

de Espanya. Cristina Zalba va convèncer el marit, dient-li que si algun dia els fills es trobessin en una situació similar agrairien l'ajuda.

“Quan ella va fer el que va fer era conscient dels riscos que hi havia”, remarca la neta, Sònia Sala. El mas és molt aïllat, però durant els anys quaranta, i per la proximitat amb la frontera, rebien moltes visites de la Guàrdia Civil. “Arribaven i es quedaven a dormir o a menjar. Es donaven situacions en què els guàrdies civils estaven menjant a la cuina i el maqui era a dalt amagat”, explica Sala en relació a un secret familiar que han pogut recompondre gràcies al relat que fa el maqui Crispín en l'informe.

“Era una dona molt poc convencional, amb molta empena i resolutiva, gens submissa al marit i amb molt criteri propi. Estava acostumada a tenir veu i vot a casa.” La neta defineix així l'àvia, un perfil poc comú en les dones de la postguerra. Nascuda a Barcelona el 7 de maig del 1909 a l'hospital Clínic, va ser dipositada a la Maternitat. Va ser una dona forjada en les dificultats i amb els cognoms Zalba i Rodis decidits per un jutge que així la va inscriure en el registre. Va ser acollida per una família de Maçanet de Cabrenys per alletar-la i, amb cinc anys, la van retornar a la Maternitat. Aleshores, un matrimoni de Sant Joan de les Abadesses la va adoptar. Al cap d'uns

anys, van tenir una filla biològica i l'adoptada va quedar en segon terme. El 1934, es va casar amb Enric Sala Planella de Sant Pau de Segúries i va treballar a la fàbrica Espona, una filatura de Sant Joan de les Abadesses fins que va començar a la guerra, quan es va afiliar a la CNT. Amb el marit al front, es va espavilar per tirar endavant "com moltes altres dones d'aquesta zona", hi afegeix la neta. Una dona empoderada amb coneixements d'herbes remeieres que feia ungüents i ajudava qui ho necessitava a interrompre embarassos. "Quan vam llegir la història, ens va sorprendre, però, d'altra banda, coincideix amb el seu caràcter", recorda la neta. El maqui Antoni Figueras es refereix a Cristina Zalba com "la meva mare de lluita".

El 31 de desembre del 1944, al mas Puigvert de Sant Iscle de Colltort, després d'una delació, es va produir una emboscada de la Guàrdia Civil sobre el grup de guerrillers que s'hi havien apropiat per comprar menjar. A resultes de l'enfrontament, va quedar ferit de mort el maqui anomenat Palau i Crispín va rebre un tret a la cama, però va poder fugir muntanya amunt. Va restar amagat fins que, el 12 de gener del 1945, va arribar a l'ermita de Santa Bàrbara de Pruneres, on es va refugiar. L'endemà, es va dirigir al mas La Sala, on va trucar a la porta per demanar aixopluc, aigua i menjar. No només el van acollir i guarir les ferides. Cristina Zalba va viatjar fins a Granollers, on Figueras tenia uns oncles, per comunicar-se amb ells i fer-los saber que era viu. La masovera també va contactar amb el pare, que vivia a Lleida. El 7 de juny del 1946, la Cristina va acompanyar l'Antoni fins al coll de les Falgueres, per on podria passar a l'Estat francès. A trenc d'alba, es van acomiadar al coll amb una emocionant abraçada. No es van tornar a veure mai més.

L'àvia va traspasar el secret familiar a la neta. I la besneta Iona Pujol n'ha fet el treball de recerca a l'institut. La filla del mas que el maqui acotxava el descobreix quan l'Amical d'Antics Guerrillers hi contacta per comprovar la documentació del Partit Comunista amb els cognoms familiars. Ara, per difondre el paper de dones com la masovera de La Sala, l'Amical impulsa una campanya de micromecenatge per fer-ne un documental .

Publicat a:

-El Punt Avui. Girona 02-01-2023, Pàgina 24

Font del document: <http://www.elpuntavui.cat/politica/article/17-politica/2236993-la-meva-mare-de-lluita.html>